

ЛІТЕРАТУРА

1. Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні / Полянська К.В., Борищенко К.А., Павлачик П. (Pawel Pawlaczyk), Василюк О.В., Марущак О.Ю., Ширяєва Д.В., Куземко А.А., Оскирко О.С. та ін. / під ред. д.б.н. А. Куземко. Київ, 2017. 304 с.
2. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 19.09.1979. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_032.
3. Про території Смарагдової мережі: Проект закону України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minprirodi-vinosit-na-gromadske-zakonoproekt-pro-teritoriyi-smaragdovoyi-merezhi>
4. Медведєва М.О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. К.: «Фенікс», 2012. 484 с.
5. Правовий режим природно-заповідного фонду України: історія формування, юридичні аспекти та закордонний досвід (посібник) / За заг. ред. О. Кравченко. Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт», 2017. 92 с.
6. Бєвз О.В. Правові засади формування Смарагдової мережі за законодавством України в умовах євроінтеграції. Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Міжнародного конгресу, присвяченого 20-річчю Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 2–4 червня 2017 р. / відп. ред.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Т.Є. Харитонova; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Юридична література, 2017. С. 87–90.
7. Порядок розроблення плану управління річковим басейном: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2017 р. № 336. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/336-2017-%D0%BF>.
8. Шутяк С.В., Полянська К. Оголошення території Смарагдовою мережею забороняє її використання для містобудівних потреб. Стратегія екологічної безпеки України : соціально-економічний та правовий вимір: збірник матеріалів III круглого столу. Львів: Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка», 2018. С. 179–182.
9. Статівка О.О. Актуальні виклики заповідної справи: до питання про перспективи створення об'єктів Смарагдової мережі в Україні. Розвиток аграрного, земельного та екологічного права на зламі тисячоліть: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 травня 2018 р.) / За заг. ред. д.ю.н., проф. В.М. Єрмоленка. К., 2018. 427 с.

УДК 344.4 (477)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ ТУРКМЕНИСТАН

PROVIDING RATIONAL USE OF NATURAL RESOURCES IN THE CONTEXT OF THE REALIZATION OF THE STATE ENVIRONMENTAL POLICY OF THE REPUBLIC OF TURKMENISTAN

к.ю.н., доцент кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін
*Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету*

У статті розглядаються концептуальні та стратегічні питання становлення та формування державної екологічної політики Республіки Туркменістан. Автором досліджується правова природа державної екологічної політики Республіки Туркменістан в контексті забезпечення національної політики, а також аналізуються подальші перспективи реформування та удосконалення екологічного законодавства Республіки Туркменістан.

Ключові слова: державна екологічна політика, екологічне законодавство, природні ресурси, раціональне використання, навколишнє природне середовище.

В статье рассматриваются концептуальные и стратегические вопросы становления и формирования государственной экологической политики Республики Туркменистан. Автором исследуется правовая природа государственной экологической политики Республики Туркменистан в контексте обеспечения национальной политики, а также анализируются дальнейшие перспективы реформирования и совершенствования экологического законодательства Республики Туркменистан.

Ключевые слова: государственная экологическая политика, экологическое законодательство, природные ресурсы, рациональное использование, окружающая естественная среда.

The article deals with the conceptual and strategic issues of the state ecological policy of the Republic of Turkmenistan. The national legislation of the Republic of Turkmenistan regarding the mechanism of state environmental policy implementation is analyzed. The author examines the legal nature of the state environmental policy of the Republic of Turkmenistan in the context of ensuring national policy, as well as analyzes the further prospects of reforming and improving the environmental legislation of the Republic of Turkmenistan.

It is substantiated that in order to better realize the state environmental policy of the Republic of Turkmenistan in the framework of harmonization with international norms it is necessary to study the essence and importance of the principle of scientifically grounded combination of environmental, economic and social interests of society.

It was determined that the strategic purpose of the state environmental policy of the Republic of Turkmenistan is to preserve natural ecosystems, maintain their integrity and life support functions for sustainable development of society, improve the quality of life and improve the health of the population, and ensure the country's environmental safety.

It is specified that along with the legal mechanism, the economic mechanism, which covers a number of instruments of influence on the material interests of enterprises and individual workers, also influences the protection of the environment.

The study concluded that there is currently no country in the world that would not be affected by the environmental crisis, is directly related to the limited natural resources of the planet at a high level of concentration of industry and intensification of agricultural production, which, in turn, have led to excessive technological load on natural resources.

Key words: state environmental policy, environmental legislation, natural resources, rational use, surrounding the natural environment.

Серед стратегічно важливих завдань сучасного розвитку Республіки Туркменістан особливої актуальності набувають питання екології та охорони навколишнього природного середовища. Стратегічною метою державної екологічної політики Республіки Туркменістан є збереження природних екосистем, підтримка їх цілісності і життєзабезпечуючих функцій для сталого розвитку суспільства, підвищення якості життя та покращення здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки країни.

Обов'язковою складовою частиною проголошеного Президентом Республіки Туркменістан курсу на індустріально-інноваційний розвиток є екологічний аспект. Створення нових виробництв у всіх галузях економіки передбачено здійснювати з урахуванням раціонального використання природних ресурсів, впровадження екологічно чистих виробничих технологій. Тут пріоритетним завданням є ефективне впровадження сучасних схем і методів виробництва, формування промислової і соціальної інфраструктури, що дають змогу мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище.

Еколого-економічні аспекти раціонального використання природних ресурсів у контексті реалізації державної екологічної політики Республіки Туркменістан були предметом дослідження як зарубіжних, так і туркменських вчених: С.С. Жильцова, І.С. Ушкова, А.В. Крилова, Ф.М. Шакірової, О. Гучельдієва, А.М. Бабаєва, І.К. Асанбаєва, А.К. Шамуратова, Б.М. Ташлієвої та ін.

Метою статті є з'ясування стратегічного рівня реалізації державної екологічної політики Республіки Туркменістан, а також формулювання авторських підходів щодо розуміння правової природи державної екологічної політики Республіки Туркменістан як елемента внутрішньої політики в екологічній сфері.

Нині проблема охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів переросла в одну з найважливіших глобальних проблем ХХІ ст., що характеризується безпрецедентною проблемою екологічного виживання.

У світі немає країни, яку б не зачепила екологічна криза, безпосередньо пов'язана з обмеженістю природних ресурсів планети за високого рівня концентрації промисловості та інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, що, своєю чергою, призвели до надмірних технологічних навантажень на природні ресурси.

На території Республіки Туркменістан контроль за станом природокористування здійснюється на державному рівні. Державна система управління має принципи, які зумовлені особливостями об'єкта управління:

- єдність екологічного та технологічного підходів;
- комплексне вирішення завдань раціонального використання природних ресурсів;
- облік територіальних можливостей розташування виробництв і використання природних ресурсів;
- диференційований підхід до вирішення проблем із природокористування.

У Конституції Республіки Туркменістан від 14 вересня 2016 р. на найвищому юридичному рівні закріплена державна охорона природних ресурсів:

- «земля і надра, води, рослинний і тваринний світ, а також інші природні багатства є загальнонаціональним багатством Туркменістану і підлягають раціональному використанню» (ст. 14);

- «кожна людина має право на сприятливе для життя і здоров'я навколишнє середовище, достовірну інформацію про її стан та відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та майну в результаті порушення екологічного законодавства або стихійних лих. Держава контролює раціональне використання природних багатств із метою захисту і забезпечення здорових умов життя населення, охорони і збереження стабільного стану навколишнього середовища. Кожна людина зобов'язана захищати природу, дбайливо ставитися до навколишнього середовища і природних багатств» (ст. 53) [1].

Закон Туркменістану «Про охорону природи» від 1 березня 2014 р. визначив правові, економічні та організаційні основи охорони природи та спрямований на забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу господарської та іншої діяльності на екологічні системи, збереження біологічного різноманіття та раціональне використання природних ресурсів. Під природними об'єктами варто розуміти землю, надра, води, ліси, рослинний і тваринний світ, екологічні системи, атмосферне повітря, клімат і озоновий шар Землі.

Водночас природні ресурси виступають як компоненти природного середовища, природних об'єктів, які використовуються або можуть бути використані у разі здійснення господарської та іншої діяльності для задоволення матеріальних, культурних та інших потреб суспільства [2].

Всі природні ресурси, що знаходяться в межах Туркменістану і туркменського сектора Каспійського моря, належать до державної власності. Виняток становить земля, яка може бути передана в приватну власність на умовах і в порядку, що визначаються законодавством Туркменістану.

Закон Туркменістану «Про надра» від 20 грудня 2014 р. визначив вимоги до раціонального використання і охорони надр. До головних належать:

- дотримання вимог законодавства Туркменістану, затверджених в установленому порядку стандартів (правил, норм) у галузі геологічного вивчення, використання і охорони надр;
- проведення державної експертизи та здійснення державного обліку запасів корисних копалин;
- забезпечення раціонального і комплексного використання надрових ресурсів на всіх стадіях надкористування;
- дотримання правил консервації та ліквідації підприємств із видобутку корисних копалин і підземних споруд, не пов'язаних із видобутком корисних копалин [3].

Кодекс Туркменістану «Про землю» від 25 жовтня 2004 р. спрямований на раціональне використання, охорону земель, збереження і поліпшення навколишнього природного середовища, застосування різних форм ведення господарської діяльності на землі, регулювання земельних відносин. Земля в Туркменістані є надбанням туркменського народу, знаходиться під охороною держави і підлягає раціональному ефективному використанню.

Ст. 101 Кодексу визначено, що власники земельних ділянок, землекористувачі й орендарі у своїй господарській діяльності мають забезпечити:

- раціональну організацію території;
- відновлення та підвищення родючості ґрунтів;
- захист земель від водної та вітрової ерозії, опустелювання, підтоплення, заболочування, забруднення відходами виробництва;
- захист від заростання зрощуваних земель бур'янами, чагарниками і дрібноліссям;
- рекультивацию порушених земель [4].

Водний Кодекс Туркменістану від 15 жовтня 2016 р. орієнтований на підвищення значення водних ресурсів, забезпечення охорони вод від забруднення, засмічення і виснаження, попередження і ліквідацію негативного впливу вод, відновлення і поліпшення стану водних об'єктів. Водні об'єкти підлягають охороні від забруднення, засмічення, виснаження та інших шкідливих впливів, які можуть погіршити умови водопостачання, завдати шкоди здоров'ю населення, призвести до зменшення водних біоресурсів та інших ресурсів тваринного і рослинного світу.

Відповідно до ст. 90 Водного кодексу Туркменістану юридичним і фізичним особам забороняється:

- здійснювати викиди в водні об'єкти виробничих, побутових та інших видів відходів;
- здійснювати викиди нафтопродуктів, хімічних, радіоактивних відходів та інших відходів господарської та іншої діяльності людини;
- забруднювати і засмічувати поверхні водозборів, крижаного покриву водоєм виробничими, побутовими та

іншими відходами, а також нафтопродуктами та хімічними продуктами, змивання яких спричинить погіршення якості поверхневих і підземних вод;

– забруднювати води добривами і отрутохімікатами [5].

Лісовий Кодекс Туркменістану від 25 березня 2011 р. врегулював відносини, пов'язані зі стійким управлінням лісами: охороною, захистом, використанням, відтворенням лісів, підвищенням їх екологічного, економічного та ресурсного потенціалу на території Туркменістану. Ліси в Туркменістані підлягають охороні і захисту з метою забезпечення їх охорони, що відповідає екологічним і соціально-економічним вимогам:

– проведення заходів щодо попередження лісових пожеж, своєчасного їх виявлення і ліквідації;

– забезпечення дотримання всіма лісокористувачами та підприємствами і організаціями, які розташовані на території лісового фонду, а також фізичними особами, які знаходяться в лісі, правил пожежної безпеки та санітарії;

– охорона лісів від незаконних рубок, пошкоджень та інших порушень лісового законодавства Туркменістану, а також охорона земель лісового фонду;

– своєчасне виявлення осередків шкідників і хвороб лісу, прогнозування їх розвитку та боротьба з ними [6].

Закон Туркменістану «Про рослинний світ» від 4 серпня 2012 р. встановлює: «Система раціонального використання об'єктів рослинного світу повинна мати природоохоронний, ресурсозберігаючий характер і передбачати збереження середовища вирощування дикорослих рослин і утворених ними природних рослинних видів, обмеження впливів на ґрунтовий покрив, геологічної породи, гідрологічного режиму місцевості, тваринного світу та інших компоненти навколишнього середовища» [7].

За Законом Туркменістану «Про тваринний світ» від 4 серпня 2012 р., до організаційно-правових заходів забезпечення охорони тваринного світу належать:

– збереження цілісності природних спільнот диких тварин;

– збереження видового різноманіття тварин в стані природної волі;

– встановлення обмежень і заборон на користування об'єктами тваринного світу;

– встановлення правил в галузі охорони, відтворення і використання об'єктів тваринного світу;

– охорона від самовільного користування та інших порушень встановленого порядку користування об'єктами тваринного світу;

– охорона довкілля, умов розмноження і шляхів міграції диких тварин;

– запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів [8].

Крім правового механізму, на охорону навколишнього середовища впливає і економічний механізм, який охоплює цілу низку інструментів впливу на матеріальні інтереси підприємств та окремих працівників. Одним із таких важливих інструментів є лімітування природокористування як ефективний елемент механізму охорони навколишнього природного середовища. Є підприємства, які, з точки зору екології, краще було б закрити або перепрофілювати тобто перевести на випуск іншої продукції, що завдало б менше шкоди навколишньому середовищу.

Ще одним економічним методом управління в сфері ефективного природокористування є створення екологічних фондів, які будуть надавати будь-яку матеріальну допомогу. Наприклад, в екологічні фонди надходять платежі всіх підприємств за природокористування, а потім ці кошти видають на проведення невідкладних та вартісних природоохоронних заходів. Крім цього, підприємства можуть робити свої внески в фонди екологічного страхування.

Таким чином, Республіка Туркменістан, ставши на шлях незалежності, приєдналася до процесу державного регулювання збереження якості природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та дотримання екологічної безпеки. Інтеграція країни в світове співтовариство сприяла міжнародній економічній, технічній та експертній допомозі.

Основними напрямками вдосконалення механізму забезпечення охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів у контексті реалізації державної екологічної політики Республіки Туркменістан варто визначити:

– вдосконалення законодавства в сфері екології;

– поліпшення роботи системи органів управління, що здійснюють державний контроль у цій галузі;

– забезпечення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.

Водночас із метою більш досконалої реалізації державної екологічної політики Республіки Туркменістан у рамках гармонізації з міжнародними нормами необхідно вивчити сутність і значення принципу про науково обгрунтоване поєднання екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція Туркменістану от 14 септембра 2014 г. URL: http://infoabad.com/zakonodatelstvo_turkmenistana/konstitucija_turkmenistananovaja-redakcija.html.
2. Закон Туркменістану «Об охране природы» от 1 марта 2014 г. № 40-V. URL: <http://alpagama.org/pravovaya-baza-turista/zakon-turkmenistana-ob-ohrane-prirody.html>.
3. Закон Туркменістану «О недрах» от 20 декабря 2014 г. № 160-V. URL: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=71947.
4. Кодекс Туркменістану «О земле» от 25 октября 2004 г. № 243-II. URL: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=6766.
5. Водный Кодекс Туркменістану от 15 октября 2016 г. № 456-V. URL: <http://infoabad.com/zakonodatelstvo-turkmenistana/vodnyi-kodeks-turkmenistana.html>.
6. Лесной Кодекс Туркменістану от 25 марта 2011 г. № 166-IV. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=31342518.
7. Закон Туркменістану «О растительном мире» от 4 августа 2012 г. № 309-IV. URL: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=53678.
8. Закон Туркменістану «О животном мире» от 4 августа 2012 г. URL: <https://www.osce.org/ru/ashgabat/203546?download=true>.